

Gotowość szkolna. Kiedy dziecko dojrzewa do pójścia do szkoły?

Gotowość szkolna nazywana również dojrzałością do podjęcia nauki szkolnej, to emocjonalna, społeczna, intelektualna i fizyczna zdolność do podjęcia nauki w szkole. Dziecko zaczynając edukację, musi stawić czoła nowym wymaganiom i oczekiwaniom. Aby im sprostać musi być dojrzałe i gotowe, czyli osiągnąć odpowiedni poziom rozwoju. Proponujemy zapoznać się z ważnymi. Poniżej przedstawimy jak zdiagnozować gotowość szkolną w warunkach domowych, czyli co powinno umieć dziecko, które idzie do szkoły.

Przypomnijmy:

Dojrzałość fizyczna:

O tym decyduje w dużym stopniu stan zdrowia, a więc: sprawność ruchowa i motoryczna, odporność na zmęczenie i choroby, prawidłowy wzrok i słuch, oraz sprawność manualna rąk.

W wieku przedszkolnym znacznie **wzrasta** ogólna sprawność ruchowa dziecka, czyli potrzeba ruchu - najlepiej na świeżym powietrzu. Należy zwrócić tu jednak uwagę na równowagę pomiędzy wysiłkiem, a odpoczynkiem. Każde dziecko potrzebuje odpowiedniej dla niego ilości snu (nie mniej niż 8 godzin). Równie ważne jest prawidłowe odżywianie. Dostarczanie odpowiedniej ilości kalorii, a także kształtowanie nawyków zdrowego żywienia - podawanie owoców, warzyw, ograniczanie słodyczy i spożywania posiłków w fast foodach.

Opieka nad zdrowiem to również troska o narządy zmysłu:

- częstym powodem okresowego niedosłuchu mogą być stany zapalne ucha lub przerost trzeciego migdałka,
- wady wzroku mogą być również przyczyną kłopotów w początkowej nauce.

Poziom rozwoju mięśni dłoni, palców i nadgarstków decyduje o sprawności manualnej. Dlatego ważne jest, aby w młodszym wieku jak najwięcej dziecko: wycinało, wyszywało, wyklejało, przeplatało, lepilo czy rysowało i kolorowało.

Częste używanie komputera w wieku przedszkolnym jest niewskazane nie tylko z powodu osłabienia wzroku. Używanie myszki, wg najnowszych badań, deformuje dłonie małego dziecka, co w przyszłości utrudnia np. opanowanie umiejętności kształtnego pisania.

Dojrzałość społeczno - emocjonalna:

Dziecko emocjonalnie niedojrzałe często popada w konflikty z rówieśnikami, bywa też nadwrażliwe - płacze, gdy napotyka na trudności. Uczeń niedojrzały społecznie słabo reaguje na wskazówki nauczyciela kierowane do całej klasy, często zbyt absorbuje uwagę nauczyciela i innych uczniów. Jest niezdyscyplinowany, niechętnie wykonuje polecenia nauczyciela.

Są też dzieci o zachowaniu tzw. wycofanym, które nie potrafią rozstać się z rodzicami, płaczą w sytuacji dla nich nowej, nie nawiązują kontaktu wzrokowego, czy słuchowego. W grupie bawią się raczej samotnie i na uboczu. Unikają kontaktów z rówieśnikami albo bawią się tylko z wybranymi osobami. Dzieci te nie potrafią integrować się z grupą, a przez to nie mają zapewnionego poczucia bezpieczeństwa w nowym środowisku.

W tym wieku bardzo ważne jest zaspakajanie u dzieci potrzeb psychicznych: miłości, kontaktu, bezpieczeństwa, uznania. Dzieci muszą wiedzieć, że są ważnymi członkami rodziny. Należy okazywać im radość kiedy wracają np. z przedszkola do domu. Zapewniać je o swojej miłości. W miarę możliwości poświęcać im jak najwięcej czasu na rozmowę i zabawę np. gry planszowe, czytanie książek, wspólne kolorowanie czy zabawy manualne. Starać się przy tym nie krytykować, ale chwalić i zachęcać do pokonywania trudności, dawać rzeczowe wskazówki. Bardzo ważną sprawą jest nauczenie dziecka sztuki przegrywania w myśl zasady: "Nie ważne kto wygra, ważna jest zabawa".

Od lat najmłodszych należy wdrażać dziecko do samodzielności i odpowiedzialności. Dziecko sześciolatnie zwykle już potrafi: samodzielnie się ubierać i rozbierać, rozpoznawać swoje rzeczy, wyjąć z plecaka czy wziąć z półki potrzebne w czasie zajęć przybory, zawiązać buty, obsłużyć się w toalecie.

Pamiętajmy, że dziecko jest bardzo dumne ze swoich osiągnięć!

Dajmy mu szansę na przeżycie sukcesu !

Dojrzałość umysłowa:

Spostrzeganie mimowolne, fragmentaryczne i niedokładne ma się przerodzić w spostrzeganie świadome i planowe. Najważniejszy jest rozwój funkcji spostrzegania wzrokowego i

słuchowego, jako bezpośrednio zaangażowanych w naukę czytania i pisania, do którego uczeń przystępujący do klasy I powinien być gotowy.

Kształtując umysłową dojrzałość należy jak najwięcej z dziećmi rozmawiać, bogacić ich słownictwo, wyjaśniać słowa niezrozumiałe dla nich. Zachęcać je do własnych przemyśleń, refleksji i wyrażania swoich opinii, np. na podstawie ilustracji. Zwracać przy tym uwagę na poprawność gramatyczną i artykulacyjną. A także od małego uczyć rozumienia czytanych bajek. Po przeczytanej lekturze dopytywać o szczegóły, zadawać pytania typu: co by było gdyby.... .

Bardzo istotna jest również w tym wieku **mowa** dziecka. Powinna być ona rozwinięta w taki sposób, aby dziecko mogło porozumieć się z nauczycielami i rówieśnikami, postawić pytanie, udzielić odpowiedzi. W przypadku wad wymowy pojawić się mogą trudności w pisaniu i czytaniu - błędny zapis i odczyt liter, gdyż dziecko nie będzie posiadało prawidłowych wzorców mowy. Dlatego bardzo ważny jest udział w terapii logopedycznej, stały kontakt z logopedą i systematyczne ćwiczenia w domu.

Dziecko dojrzałe do nauki szkolnej potrafi zrobić wiele rzeczy:

- powiedzieć, jakie ma imię i nazwisko, ile ma lat, gdzie mieszka, opowiedzieć o pracy rodziców,
- narysować rysunek postaci ludzkiej: postać jest kompletna, części ciała są proporcjonalne do całości, części ciała są rozmieszczone właściwie,
- obchodzić się z przyborami do rysowania, malowania, pisania; nie wychodzić poza linie kolorując obrazek; nazwać to co narysowało,
- ciąć nożyczkami w linii prostej i krzywej; lepić z plasteliny,
- dobrać w pary przedmioty lub obrazki, klasyfikować je wg określonej zasady, np. owoce, pojazdy, zwierzęta,
- łączyć zbiory wg określonej cechy, np. wielkość, kolor,
- wskazać różnice w pozornie takich samych obrazkach,

- rozpoznać różne dźwięki z otoczenia, np. głosy zwierząt,
- liczyć kolejno do 10; po przeliczeniu liczmanów powiedzieć, ile ich jest,
- dokonywać dodawania i odejmowania na konkretach w zakresie 10
- potrafi koncentrować uwagę na zadaniu
- jest zainteresowane pracą i jej efektami,
- jest wytrwałe przy dłuższym wysiłku,
- prawidłowo wymawiać wszystkie głoski,
- nazwać głoskę na początku i na końcu wyrazu, różnicować wyrazy o podobnym brzmieniu, np. kran – tran, góra – kura, bada – pada,
- podzielić zdanie na wyrazy, wyrazy na sylaby,
- opowiedzieć treść obrazka posługując się pełnymi zdaniami,
- rozwiązać proste zagadki,
- uważnie słuchać przez dłuższą chwilę opowiadania, bajki, muzyki,
- wykonać proste ćwiczenia gimnastyczne; uczestniczyć w grupowych zabawach ruchowych,
- wskazać lewą i prawą stronę swego ciała i osoby stojącej na wprost,
- doprowadzić do końca rozpoczętą zabawę, pracę, w trudniejszych sytuacjach zwrócić się o pomoc do osoby dorosłej,
- zgodnie bawić się z rówieśnikami – współdziałać, czekać na swoją kolej,
- działać sprawnie; umieć podporządkować się słownym poleceniom,
- wykonać podstawowe czynności samoobsługowe: samodzielnie zjeść, ubrać się, umyć, zawiązać sznurowadła, zapiąć guziki, zamki

Czego nie należy robić !

STRASZYĆ SZKOŁĄ

Dziecko będzie traktowało pójście do szkoły jako przykry obowiązek, a samą szkołę postrzeżać (nawet jeszcze zanim samo będzie mogło doświadczyć) jako miejsce, w którym będzie mu źle.

LIKWIDOWAĆ ZABAWEK

To całkowite zburzenie dotychczasowej organizacji życia w domu. Powoduje to utratę poczucia bezpieczeństwa, które zastępuje niepewność, a nawet zagrożenie.

OKAZYWAĆ LĘKU PRZEZ RODZICÓW

Coraz częściej zdarzają się sytuacje, w których to rodzice   przejawiają strach przed szkołą i po prostu zarażają nim dzieci.

STOSUNEK DO OCENY SZKOLNEJ

Zaznaczyć wypada, że dzieci nie zdają sobie sprawy z wartości oceny. Jest ona kształtowana przez dom rodzinny i najbliższe otoczenie dziecka. Przykre dla dziecka przeżycia mogą wywołać nadmierne ambicje rodziców, nastawionych na zdobywanie przez dziecko najlepszych stopni. Otrzymanie każdej innej oceny spowoduje napięcie, wywoła lęk, a z czasem doprowadzi do zachwiania wiary dziecka we własne możliwości i poczucia niższej wartości. Strach przed pójściem do szkoły wzmaga z pewnością zapowiedź przykrych konsekwencji z powodu złych ocen.

Dobry start w szkole jest niezwykle ważny dla rozwoju dziecka. Jeśli jest ono fizycznie i psychicznie gotowe do podjęcia nauki, bez trudu i z radością opanowuje podstawy edukacji. Może bez przeszkód realizować potencjał intelektualny i osobowościowy. Ma wielką szansę na to, by w przyszłości osiągnąć sukcesy edukacyjne, zawodowe i osobiste na miarę swoich wrodzonych możliwości.

Słów kilka od psychologa....

Rozwój dziecka w wieku 4-6 lat polega na dążeniu do samodzielności oraz wzbogacaniu i różnicowaniu wewnętrznej reprezentacji środowiska. W tym okresie wzrasta dowolność procesów poznawczych, kontrola nad zachowaniem zgodnie z wymaganiami dorosłych, umiejętność współdziałania z rówieśnikami oraz ma miejsce początek odwracalności operacji umysłowych. Wiek ten jest nazywany **fazą inicjatywy**. Przejawami poczucia inicjatywy jest radość rywalizacji, wytrwałość skupienia na celu, przyjemność osiągnięć oraz możliwość wyposażenia ego w siłę przedsiębiorczości. Dziecko uczy się od otoczenia, jak być aktywne i realizować swoje pomysły, przejawiając inicjatywę w sposób akceptowany społecznie, co tworzy bazę do nabywania umiejętności współpracy z innymi. Na wiek przedszkolny przypada taki etap rozwoju, gdy *dzieciom potrzebna jest przestrzeń do eksploracji, realizowania własnych pomysłów, nawiązywania kontaktów*.

Charakterystyka rozwojowa dzieci w wieku przedszkolnym:

- silna więź z rodziną,
- potrzeba bezpieczeństwa, akceptacji, stałości środowiska,
- odporność psychofizyczna zależna od pory dnia, pory roku, pogody,
- krótki czas skupienia uwagi,
- poznawanie świata poprzez działanie, w całościowy sposób,
- myślenie konkretne i konkretno – obrazowe,
- intensywne ćwiczenie zmysłów i ich integracji,
- duża aktywność fizyczna, wzmożona potrzeba ruchu, manipulowanie przedmiotami,
- pytania jako przejaw ciekawości,
- egocentryzm jako cecha rozwojowa, potrzeba uwagi, bycia w centrum,
- duża wrażliwość uczuciowa, rola uczuć w poznawaniu i przeżywaniu świata,
- intensywny rozwój wyobraźni, odtwarzanie w zabawie sytuacji i ról społecznych,
- potrzeba warunków dla własnej inicjatywy.

W początkowym okresie młodszego wieku szkolnego (6-8 lat) zaznacza się szczególnie **potrzeba bycia kompetentnym** i związane z nią **dążenie do zdobycia uznania, osiągnięcia pozytywnych rezultatów, wykonywania rzeczy dobrze – czy wręcz perfekcyjnie**. Działaniom dziecka może towarzyszyć poczucie adekwatności i produktywności, lecz w przypadku niepowodzeń pojawia się ryzyko kryzysu i wytworzenia się poczuciem niższości. W tym okresie rozwojowym dzieci potrzebują wymagań na miarę ich możliwości, pochwały i przekonania, że potrafią sobie poradzić z zadaniami, które są przed nimi postawione.

Z rozpoczęciem nauki w szkole wiążą się różnorodne oczekiwania społeczne wobec dzieci, na różnych poziomach rozwoju, w wielu sferach:

- 1) zdobywanie wiedzy i umiejętności poznawczych, rozumienie świata, posługiwanie się reprezentacją symboliczną (poziom rozwoju poznawczego),
- 2) współdziałanie z rówieśnikami, działania wspólnotowe (poziom rozwoju fizycznego i społecznego),
- 3) osiąganie samodzielności, względnej emocjonalnej niezależności (poziom rozwoju emocjonalnego),
- 4) realizowanie nowych form aktywności nauki i pracy (wrażliwość i podatność na nauczanie),
- 5) stopniowe opanowanie umiejętności czytania, pisania i liczenia (systematyczne nauczanie).

Określenie „**gotowość szkolna**” ma wielowymiarowy charakter, wyznaczony przez zadania rozwojowe i obszary aktywności dziecka w środowisku przedszkolnym. Pojęcie to wiąże się z rozwojem dziecka, ale kryteria gotowości są pochodną systemu edukacji: zadań, programów, warunków, wymagań nauczyciela i oczekiwań rodziców. Gotowość do uczenia się jest wyrażana chęcią, zainteresowaniem, wytrwałością pomimo trudności i osiągnięciem przez dziecko nieznaczących choćby postępów.

Odpowiadając na pytanie zawarte w tytule publikacji: **dziecko jest dojrzałe do szkoły, gdy jest zdolne do podjęcia zadań i obowiązków jakie stawia przed nim szkoła.**

Dojrzałość ta obejmuje rozwój fizyczny oraz psychiczny: emocjonalny, społeczny i umysłowy a także poziom opanowania umiejętności i wiadomości przygotowujących dziecko do podjęcia nauki czytania, pisania i liczenia. Im pełniejsza jest ta dojrzałość, tym większa będzie gwarancja powodzenia dziecka w nauce, udziału w życiu szkolnym i satysfakcji z wypełniania roli ucznia.

Jakość startu szkolnego wyznacza poziom gotowości szkolnej, zaś pierwsze doświadczenia związane z edukacją elementarną w istotnym stopniu wpływają na dalszą drogę edukacyjną ucznia. Wykształcenie jest jednym z czynników warunkujących sukces życiowy w powszechnym przekonaniu społecznym. Problem gotowości szkolnej wiąże się z możliwością opanowania przez dziecko podstawowych kompetencji szkolnych, które są elementarnymi narzędziami uczestnictwa w kulturze.

Gotowość szkolną można rozpatrywać w trzech aspektach: gotowości psychomotorycznej, gotowości słownikowo - pojęciowej i gotowości emocjonalno – motywacyjnej. Rozwój nie zawsze przebiega harmonijnie we wszystkich sferach, więc stopień gotowości w poszczególnych obszarach może być zróżnicowany u tego samego dziecka. Obniżony poziom gotowości szkolnej jest czynnikiem ryzyka niepowodzeń szkolnych, więc istotne jest wczesne rozpoznanie trudności, jakie napotyka dziecko u progu szkoły oraz udzielenie mu pomocy i wsparcia adekwatnie do potrzeb.

Obszar gotowości psychomotorycznej obejmuje motorykę, grafomotorykę, artykulację, percepcję wzrokową, percepcję słuchową, koncentrację, pamięć, orientację w schemacie ciała, lateralizację oraz integrację funkcji. Odpowiednio wykształcona motoryka oznacza, że dziecko jest sprawne fizycznie w zakresie poruszania się i wykonywania podstawowych ćwiczeń, porusza się płynnie, we właściwym tempie. Grafomotoryka obejmuje sprawne posługiwanie się narzędziami piszącymi. Poprawną artykulację zapewnia sprawny aparat mowy, gdy dziecko wymawia prawidłowo wszystkie głoski języka ojczystego. Gotowość w zakresie percepcji wzrokowej wiąże się z prawidłowym funkcjonowaniem zmysłu wzroku, właściwym odbieraniem informacji z otoczenia oraz zdolnością dokonywania analizy i syntezy wzrokowej – analogicznie w przypadku percepcji słuchowej. Koncentracja uwagi umożliwia skupienie na zadaniu. Rozwinięte funkcje pamięci umożliwiają kodowanie różnego rodzaju informacji. Ustalona jest stronność ciała (lateralizacja), odpowiednia sprawność ręki dominującej i orientacja w przestrzeni i schemacie ciała. Integracja funkcji oznacza dobrą koordynację wzrokowo - słuchowo - ruchową.

Niska gotowość szkolna w tym obszarze może oznaczać wiele zróżnicowanych problemów, szczególnie że składają się na nią liczne złożone procesy i funkcje.

Gotowość słownikowo – pojęciowa wiąże się z bogatym zasobem słów i pojęć - zgodnie z wiekiem dziecka – oraz umiejętnością użycia ich odpowiednio do sytuacji. Dziecko potrafi zwerbalizować myśli, umiejętnie operować słownictwem, np. tworząc rodziny wyrazów, antonimy, opisy, klasyfikacje, wyciągając wnioski, uogólniając; posługuje się symbolami graficznymi i dźwiękowymi. Przy niskiej gotowości słownikowo – pojęciowej pojawiają się trudności z nazywaniem wielu rzeczy, mylenie pojęć, używanie ich w złym kontekście, problem z dostrzeganiem cech wspólnych – elementy łączone są przypadkowo, w kolekcje. Dziecko nie zauważa wspólnych zasad i reguł, ma problem z dopasowaniem liter czy cyfr do właściwych symboli i nie rozumie ich znaczenia. Wypowiedzi są krótkie i ubogie.

Gotowość emocjonalno – motywacyjna wiąże się z poziomem rozwoju emocjonalnego i społecznego dziecka. Dziecko uzyskuje odpowiednią dojrzałość emocjonalną, gdy pojawia się u niego umiejętność kontroli, opanowania emocji. Jednocześnie dziecko jest zdolne do przeżywania bogatego i zróżnicowanego zakresu uczuć, następuje zmniejszenie impulsywności jego reakcji i wydłużenie czasu przeżywania różnych stanów emocjonalnych.

Do około szóstego roku życia normą rozwojową jest labilność emocjonalna. Dziecko doświadcza emocji silnych, gwałtownych, krótkotrwałych, łatwo uzewnętrznianych (zainicjowanie i wybuch) i często z reakcjami afektywnymi niewspółmiernymi do bodźców, zmiennych (chwila może dzielić śmiech od łez).

Sytuacja stabilizuje się na ogół u dzieci 6-7-letnich, które potrafią zaplanować sobie bardziej odległe cele działania: uczucia towarzyszą planowaniu czynności i jej inicjacji, a dziecko zaczyna przewidywać zarówno intelektualne jak i emocjonalne skutki swojego działania.

Dziecko dojrzałe emocjonalnie posiada większość wymienionych poniżej cech:

- dość łatwo rozstaje się z matką na czas pobytu w szkole,
- umie skoncentrować się na zadaniu,
- daje radę w miarę cierpliwie czekać na swoją kolej (umie odraczać gratyfikację),
- okazuje uczucia adekwatnie do sytuacji oraz kontroluje emocje lęku i złości, nie uzewnętrznia ich w sposób gwałtowny,
- jest pewne siebie i wierzy w swoje umiejętności,
- prawidłowo reaguje na pozytywne uwagi dotyczące zachowania i postępów w nauce,
- doświadcza w szkole takich uczuć, jak zaciekawienie, duma, radość,
- właściwie reaguje na niepowodzenia i uwagi odnośnie niewłaściwego zachowania (nie poddaje się, koryguje działania),
- odczuwa więź ze swoją grupą i przywiązanie do wychowawcy,
- potrafi współodczuwać z innymi dziećmi, jest empatyczne.

Niedojrzałość emocjonalna może przyjąć różne formy: dziecko może być drażliwe, wybuchowe, agresywne, złościć się i płakać z błahych powodów, łatwo popadać w konflikty z rówieśnikami. Inny obraz niedojrzałości to dziecko zahamowane, niepewne, lękliwe, napięte, nadwrażliwe, płaczliwe, obawiające się wszelkich uwag nauczyciela, nawet skierowanych do innych dzieci. U dziecka niedojrzałego mogą pojawiać się objawy somatyczne, wynikające z

negatywnych emocji, jakich doświadcza i z którymi sobie nie radzi: bóle głowy, brzucha, zaburzenia snu, dolegliwości gastryczne itp.

Odpowiedni poziom rozwoju społecznego (dojrzałość społeczna) dziecka u progu nauki szkolnej oznacza przystosowanie form zachowania do wymagań środowiska społecznego. Typowe dziecko w tym wieku uczestniczy w zabawach zespołowych (czasem porzuca swoją grupę i przyłącza się do innej), często przejawia zachowania związane z współzawodnictwem, wymaga raczej zorganizowania zabawy przez dorosłego, jest egocentryczne i nie troszczy się o wspólne dobro bardziej niż o własne. Jednakże gdy dziecko jest dojrzałe społecznie, prawidłowo nawiązuje kontakty z rówieśnikami i dorosłymi, bawi się z innymi dziećmi, potrafi współpracować w zespole pod nadzorem nauczyciela, przestrzega podstawowych zasad społecznych, reguł grupowych i zawartych umów, jest zdyscyplinowane, wywiązuje się z obowiązków, stara się być samodzielne w kwestii samoobsługi, rozumie proste sytuacje społeczne, rozróżnia dobre i złe zachowania, podejmuje działania na rzecz innych, doświadcza przynależności do grupy, akceptuje nowe środowisko szkolne, toleruje fakt, że nauczyciel nie jest stale dostępny i do jego dyspozycji, potrafi wyrazić własne zdanie.

Deficyty w tym obszarze pojawiają się, gdy dziecko jest nieśmiałe, lękliwe, zahamowane, unika wspólnych zabaw z innymi dziećmi lub bardzo łatwo ulega ich dominacji, jest bierne czy też izoluje się od grupy. O niedojrzałości społecznej może świadczyć również potrzeba stałej uwagi nauczyciela czy domaganie się wyróżniania i uzyskania uprzywilejowanej pozycji w klasie.

Pojęcie gotowości szkolnej jest szerokie – obejmuje wszystkie sfery rozwoju dziecka. Przy ocenie stopnia dojrzałości do podjęcia nauki w szkole konieczne jest uwzględnienie wszystkich wymienionych obszarów. Jest to istotne tym bardziej, że **rozwój dziecka może przebiegać nieharmonijnie** np. dziecko o dobrym potencjale intelektualnym może mieć poważne trudności w koncentracji uwagi lub kontroli własnych reakcji emocjonalnych. Dokonując całościowej oceny gotowości szkolnej swojego dziecka warto zatem zasięgnąć opinii wychowawcy oraz specjalistów poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Opr. E. Wojcieszczyk, D. Zinkiewicz, G. Piechowska, J. Piechowska

Na pytania rodziców chętnie odpowiedzą dyżurujący pracownicy :

Grażyna Piechowska (pedagog) : **wtorek, godz. 15:00 - 17:00**

kontakt poprzez **660 541 653**

Dorota Zinkiewicz (psycholog) : **środa, godz. 13:00 - 15:00**

kontakt poprzez **507 066 041**

Justyna Piechowska (pedagog) : **czwartek, godz. 12:00 - 14:00**

kontakt poprzez **507 066 041**

